

החידוש היומי

חידוש יומי בדף היומי

קושיית הערוך לנר איך התירו הו"ל לצורך בדיקה

בגמרא במסכת יבמות (עו.) אמר רב יהודה אמר שמואל, ניקב ונסתם, כל שאילו נקרי ונקרע - פסול, ואי לאו - כשר. הוי בה רבא, היכא, אילימא למטה מעטרה, אפילו נכרת נמי, אלא בעטרה עצמה. איתמר נמי, אמר רב מרי בר מר אמר מר עוקבא אמר שמואל, ניקב בעטרה עצמה ונסתם, כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר. מבואר בגמרא שאם ניקבה העטרה ונסתמה, הרי תלוי הדבר אם בשעה שנקרי דוחק הזרע ופותח את נקב יציאתו או לא.

ומוסיפה הגמרא: שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף, ילמדנו רבינו היכי עבדינן [- איך מביאים את אותו אדם לידי קרי כדי לראות אם כשנקרי נפתחת סתימת הנקב או לא]. אמר ליה, מיייתנן נהמא חמימא דשערי, ומנחינן ליה אבי פוקרי [- נקב בית הרעי], ומקרי, וחזינן ליה. אמר אביי, אטו כולי עלמא יעקב אבינו הואי דכתיב ביה "כחי וראשית אוני" שלא ראה קרי מימיו [- וצריך לעשות דבר גדול כל כך כדי להביאו לידי קרי]. אלא אמר אביי, מעברינן קמיה בגדי צבעונין [- של אשה], והוא מהרהר באשה ונקרי]. אמר רבא, אטו כולי עלמא ברזילי הגלעדי הוא [- שהיה שטוף בזימה]. אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא.

ובערוך לנר תמה תמיהה רבה על המבואר בסוגיין שעושים פעולה כדי שיבוא לידי קרי וידעו אם סתימת נקבו נקרעת מחמת זרעו או לא, איך מותר להביאו לידי עון גדול של הו"ל לצורך בדיקה זו.

מחלוקת יישובי התוספות במו"ל דרך אקראי

והנה בגמרא ביבמות (לד:) מבואר שמעשה ער ואונן היה שבאו ביאה שלא כדרכה, ומבואר שאסור לשמש שלא כדרכה. והקשו התוספות (ד"ה ולא) מהמובא בגמרא בנדרים (כ:): באשה שבאה לפני רבי וקבלה על בעלה, שולחן ערכתי לפניו והפכו, ואמר לה, בתי התורה התירתך לו, ומסקינן שכך ההלכה, הרי שמותר לשמש שלא כדרכה. ועוד הוכיחו התוספות להתיר, דבגמרא בסנהדרין (נח:): מבואר שעובד כוכבים הבא על אשתו שלא כדרכה חייב מיתה, ומקשה הגמרא: מי איכא מידי דלישראל לא מחייב, ועובד כוכבים מיחייב. וע"כ ביאורו שלישראל שרי, כי אם לישראל אסור רק שאינו חייב, אם כן מה מקשה הגמרא הרי גם בגזל וכיו"ב לישראל אסור ועובד כוכבים חייב מיתה, שכן אזהרתן זו היא מיתתן.

ויישובו התוספות בשני דרכים: א' המבואר בסוגיות הנ"ל שמשכב שלא כדרך מותר, היינו בלא הו"ז, ואילו ער ואונן הו"ז ולכן נתחייבו מיתה. ב' דלא חשוב כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד, אבל באקראי בעלמא ומתאוה לבוא על אשתו שלא כדרכה שרי, כדאמרין בנדרים (כ:): כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו יעשה, משל לבשר הבא מן הטבח ודג הבא מן הצייד, רצה אוכלו צלי רצה אוכלו מבושל רצה שלוק, עכ"ל.

ועפ"ז כתב הערוך לנר שכל קושייתו אינה קשה אלא לתירוץ התוספות הראשון, שבאמת בהו"ז אסור משכב שלא כדרכה, וא"כ ה"ה לבדוק בדיקה זו תמוה מדוע מותר. משא"כ לתירוץ התוספות השני יש לומר שכיון שעושה כן בדרך אקראי כדי לבדוק אם כרות שפכה הוא, ממילא אין בכך איסור, שאין האיסור אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד.

דברי הבית יוסף שאם היה רואה ר"י דברי רשב"י היה חוזר בו

והטור (אה"ע סימן כה) הביא מחלוקת הראשונים בזה, וכתב: ואשתו של אדם מותרת לו לפיכך כל מה שירצה לעשות באשתו עושה... ובא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה... ובלבד שלא יוצא שז"ל. ור"י פירש דאפילו בהוצאת ש"ז נמי מותר לשמש שלא כדרכה, ובלבד שלא יהא רגיל כן אלא באקראי בעלמא שמתאוה לאשתו לשמש שלא כדרכה, אלא אסור להיות רגיל בכך.

והבית יוסף הביא דברי התוספות ושני יישוביהם, והביא דברי הרא"ש שכתב שתירוץ בתרא עיקר. אמנם הבית יוסף פקפק בדבר זה, וכתב: ודבר קשה הוא להתיר לו להיכשל בהוצאת ז"ל אפילו באקראי, ושומר נפשו ירחק מזה ומכיו"ב. ובבדק הבית הוסיף: ואילו היה ר"י רואה מה שאמר הזוהר בעונש המז"ל, כי הוא גדול משאר עבירות שבתורה, לא היה כותב זה שכתב. ובנחלת צבי (סק"ב) הביא דברי השל"ה (שער האותיות קדושת הזיווג אותיות מא-מח) שהאריך מאד שאין להקל כלל בשלא כדרכו, וסיים כי רשב"י ע"ה כתב שאין לעוון זה תרופה אם לא בתשובה גדולה התדירה, ע"כ. ואם כן מתעצמת הקושיא כיצד הותרה בדיקה זו לבדוק אם כרות שפכה הוא, ע"ה הו"ז"ל.

וכתב הערוך לנר ליישב, ע"פ מה שכתבו התוספות בסנהדרין (סנהדרין נט: ד"ה והא) שמצות פריה ורביה יש בה גם שב ואל תעשה, כי מי שמצווה על פריה ורביה מצווה שלא להשחית זרע. הרי מבואר מדברי התוספות שעיקר טעם איסור הו"ז"ל הוא משום מצות פריה ורביה. ולפי זה כתב הערוך"ל שכיון שאדם זה הוא ספק כרות שפכה, ומדין ספק דאורייתא לחומרא אסור לו לשאת אשה - אם כן נמצא שבדיקה זו אין בה משום הו"ז"ל, שהרי בלאו בדיקה זו לא יוכל לקיים מצות פריה ורביה, ונמצא שאינו מבטל בבדיקתו מצוה זו ואין טעם לאוסרה משום הו"ז"ל. אלא אדרבה בבדיקתו הוא פועל לשם קיום מצות פריה ורביה, שכן אם ימצא שנקבו סתום אף כשבא לידי קרי, מותר הוא לבוא בקהל ואפשר לו לשאת אשה ולקיים המצוה. [ואף שיכול לשאת גירות ומשוחררת אף על הצד שהוא כרות שפכה, ויקיים בכך מצות פריה ורביה. מכל מקום יש לומר שאינם שכיחות לו ואין חשובה מחמתם בדיקה זו כביטול מצות פו"ר אלא אדרבה כקיומה].

הו"ז
לצורך
בדיקה

יום ראשון כא אייר

יבמות דף עו

להצטרפות לקבלת החידוש

a8843414@gmail.com

נידון הבית שמואל בנמצא דם על העד אם מותר להז"ל לבדוק מהיכן בא

והנה הבית שמואל (אה"ע סימן כה סק"ב) כתב לדון באופן שנמצא דם על העד של האשה ויש ספק אם הדם ממנה או ממנה, וכתב שלכאורה נראה שמותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם הוא ממנו, שהרי אין איסור לשמש שלא כדרכה ולהוציא זרע [וראיה זו היא רק לדעת הר"י]. ועוד ראה מביא הבית שמואל לפסיקתו, מדברי הגמרא ביבמות שאם ניקב הגיד בודקים אם נתרפא על ידי שמביאים אותו לידי קרי, ואם כן ה"ה שמותר לבדוק ע"י הוצאת הזרע אם הדם ממנו או ממנה. וסיים: ויש לדחות, וצ"ע.

וכתב הערוך לנר, שאם נפרש טעם ההיתר בסוגיין משום שהוא ספק כרות שפכה ואינו יכול לקיים עתה מצות פריה ורביה, ולכן מותר לבדוקו כיון שההז"ל שלו אין בה משום ביטול פו"ר, אם כן בטלה ראיית הבית שמואל - כי ודאי אסור לבדוק הדם שעל העד על ידי הו"ז, כיון ששם מחוייב ויכול לקיים מצות פו"ר ובהז"ל מבטל מצוה זו. ואולי לכך נתכוין הב"ש במה שכתב בסוף דבריו שיש לדחות הראיה [אמנם בראש פינה - עקבי הבית שם כתב באופן אחר לבאר כוונת הבית שמואל שאולי בכרות שפכה התירו שאל"כ יאסר עולמית לישא אשה ובודאי יכשל עי"ז כמה פעמים בקרי, וכעין מה שאמרו (יומא פה): מוטב שיחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. ובשם הגהות יד אפרים בסוף ספר טיב גיטין כתב בכוונת הב"ש, שלענין אשה הרואה מחמת תשמיש יכול לבדוק אותה אף ללא שיבדוק זרעו, ולכן לא התירו].

דעת הי"ש שבידיים לעולם אסור ומתירים הקל הקל

ובים של שלמה (יבמות פ"ח אות טו) הביא דין בדיקה זו וכתב שלמבדקה לכתחילה פשיטא שהוא אסור לו להוציא ש"ז ביד, שחייב מיתה. ולכן עושים התקנה כפי שמוזכרת בגמרא שיבוא לידי קרי. אמנם הערו"ל מעיר שהרמב"ם ושאר פוסקים לא העתיקו בדיקה זו, כדרך שהעתיקו בדיקות אחרות כגון בדיקות אטום בריאה (שחיטה פ"ז ה"ו), ונראה שהם דחו בדיקת הגמרא מההלכה, וצ"ע מכח מה עשו כן, וצ"ע גם על המהרש"ל שהעתיק הגמרא נגד העתקת כל הראשונים. ומכל מקום לדברי הפוסקים שדחו בדיקה זו מההלכה, ודאי שסרה ראיית הבית שמואל, שכן באמת לא מצאנו היתר בכה"ג.

והנה עכ"פ מבואר מדברי הי"ש שאף שהתירו להז"ל לצורך בדיקה זו, מכל מקום לא התירו לעשות כן בידיים אלא רק ע"י גרמא, ויש להבין טעם הדבר, הלא בין אם נפרש כדעת ר"י שאין האיסור אלא כשמרגיל עצמו בכך, ובין אם נפרש כביאור הערו"ל שכל האיסור הוא רק כשמותר בפו"ר - הרי כאן אין זה שייך ומדוע לא יוכל להז"ל להדיא לבדוק הדבר.

שורש מחלוקת אביי ורבא אם לבדוק ע"י נהמא או ע"י בגדי צבעונין

ובספר אשל אברהם (יבמות שם) ביאר עכ"פ לפי זה את שורש המחלוקת בין אביי לרבא אם לבדוק ע"י לחם שעורים או על ידי בגדי צבעונין, שברש"י כתב שהוקשה לאביי למה צריך לעשות דבר גדול כל כך כדי להביאו לידי קרי. אמנם לפי הנ"ל יש להוסיף ביאור [ואולי זו כוונת רש"י], שכיון שבקושי התירו, ולא התירו המעשה אלא רק גרמתו, ממילא בגדי צבעונין הוא יותר גרמא מלחם שעורים שמניחים ומחממים אותו מקום. אמנם מאידך בגדי צבעונין יש בו גריעותא שמשותף בו את המחשבה והרהורי עבירה קשים מעבירה, ובכך נחלקו.

וכעין זה הקשה הישרש יעקב (שם) מה הוקשה לאביי אטו כולי עלמא יעקב אבינו, הלא כיון שסוף סוף על ידי בדיקה זו בודאי ניקרי שאפילו אם היה כיעקב אבינו היה ניקרי, אם כן שפיר עבדינן ליה ומה קשה לאביי. ויישב על פי דברי המהרש"ל שלא התירו להז"ל ביד, והיינו שאף שהתירו לבדוק ע"י הוז"ל כדי שיהיה מותר עי"ז לבוא בקהל, מכל מקום אסור להוציא ביד אם יכול להוציא ע"י הנחת נהמא, וממילא שפיר הקשה אביי שאם סגי לו בהעברת בגדי צבעונין, ממילא אסור לעשות על ידי הנחת פת. ובאמת כתב הים של שלמה (שם) שאם יודע בעצמו שיהיה ניקרי גם על ידי העברת בגדי צבעונין, שאין מניחים לו נהמא. ולכאורה מבואר מדברי המהרש"ל דלא כערוך לנר ודלא כדעת ר"י, אלא שכדי שיוכל לבוא בקהל התירו לו איסור זה, וצ"ב גדר ההיתר לדעת המהרש"ל.

נידון האחיעזר אם מותר להז"ל לצורך בדיקת רופאים בשהה עשר שנים

ובשו"ת אחיעזר (ח"ג סימן כד אות ד) נשאל אודות אברך אחד ששהה יותר מעשר שנים ולא זכו להיבנות, ועל פי דברי הרופאים ראה שהמניעה מאיתו ואומרים שההכרח לבדוק את הזרע מקודם, ושאלתו אם רשאי להז"ל לצורך בדיקת הרופאים.

והביא דברי היעב"ץ (שו"ת ח"א סימן מג) שכתב אף הוא ללמוד מסוגיית הגמרא ביבמות שמותר להז"ל לצורך, כשם שהתירו לשם בדיקה זו להז"ל. אמנם האחיעזר והציץ אליעזר דחו דבריו שמדבריו משמע כאילו רצה להתיר לצורך אף הוז"ל בידיים, ואילו בגמרא מבואר להדיא שבידיים אסור כמבואר מדברי הי"ש"ש. אמנם למעשה הכריע האחיעזר להתיר אף הוז"ל בידיים באופן זה, וטעמו עמו שכיון שזהו תיקון למצות פריה ורביה אין בכך איסור הוז"ל. והיינו כסברת הערוך לנר הנזכרים לעיל, שכיון שכל עיקר איסור הוז"ל הוא כמבואר בתוספות בסנהדרין משום ביטול מצות פריה ורביה, אם כן באופן שהוז"ל יש בה משום תיקון מצות פריה ורביה אין בה משום איסור הוז"ל.

ולסיום נעיר כי בנידון זה רב המו"מ בספרי הפסוקים ולא הבאנו הדברים כפסק הלכה אלא רק לעורר לב המעיין להגדיל תורה ולהאדירה.

"שכיון"

שבקושי

התירו,

ולא התירו

המעשה

אלא גרמתו,

ממילא

בגדיל

צבעונין הוא

יותר גרמא

מלחם

שעורים, אך

מאיזך יש

בו גריעות

שמשתף בו

המחשבה"

החידוש היומי מוקדש

להצלחת התורם ובני משפחתו

בכל העניינים